

1. IŠ MATO UŽRAŠŲ

Kartą sėdėjome aš, Liūnas ir senelis Antanas prie daržinės vėlyvą vakarą. Liūnas buvo apsižliumbęs, nes gavo nuo mamos smarkiai barti už didelį zbitką. Ji šaukė: „Ar tave velnias apsėdo? Pasakyk man, ar apsėdo?“ Liūnas negalėjo atsakyti, ar jį apsėdo. Tą dieną piešiau savo teatrą ir, kai brolis pradėjo įkyriai kabinėtis norėdamas pažaisti, pasakiau, kad atstotų, jog man neįdomu lauke ganytis. Mama, pamačiusi, koks aš stropus, paglostė mane ir pagyrė, ir prisakė Liūnui sekti geru mano pavyzdžiu. Tą dieną, kai piešiau, brolis rado nugaišusią vištą ir, matyt, galvojo, ką čia su ja nuveikus. Anksčiau buvo matęs, kaip tėvas ir senelis rūko mėsą. Todėl nusižiūrėjo, kai mama pakūrė krosnį, užlipo kopėčiomis ant stogo ir įmetė vištą į kaminą. Greitai namuose pradėjo smarkiai rūkti, dūmai lindo per visus kampus. Liūnas išsigando ir pasislėpė. kažkas kamine užsiliepsnojo. Tėvas atbėgo iš ūkio žiūrėti, kas čia darosi. Po to, kai krosnis buvo užtildyta, lindo į kaminą ieškoti, kol rado apsvilusią vištą. Už tai Liūnas buvo nubaustas. O aš vaikščiojau pasitempęs, murkiantis mylimas katinas.*

Vakare nuėjome pažiūrėti, ką veikia senelis Antanas, ir paklausti, ar velnias apsėdo Liūną. Tada jis mums papasakojo pasaką apie Pikulį. Sako, gyveno kartą velnias ir mėgo apsėsti tai neklaužadą vaiką, tai pašėlusį senioką, tokį kaip jis. Perkūnas nemėgo Pikulio ir liepė jam

* Lenkiškai „zbytek“ – išdaiga. (Visos pastabos autoriaus.)

nelįsti prie žmonių, o tai nutrenks velnią žaibu. Išsigando Pikulis, visur slapstėsi ir, kai tik bandydavo ką blogo padaryti, tuoj Perkūnas trenkdavo jam žaibu į makaulę. Visai pasidarė plikis, kaip ta Liūnuko višta, tik dar ragai nusvilo. Tada Pikulis suprato, kad negalima apsėsi padaužų, o reikia įlįsti į makaulę geriausių, kurie gerai mokosi, tvarkingai rengiasi ir gražiai piešia. Jis tapo labai protingas zbitkininkas ir Perkūnas jo neberado. Kitą dieną mudu su Liūnu piešėme, mama šypsojosi, šypsojomės ir mes. O piešinius paslėpėme.

2.

Nežinodama, kaip galėtų padėti Palinurui ir kur rasti dingusią Ode, Pintė skubėjo aplankyti *vajausholikę* Takuvą. Bet jos neradusi pagalvojo, kad ta vieši pas beprotę Vau. Prasiskverbti vienai pro Vajaus Šėlo sūkurius iki Nebylių uolos, kur šakų pašiūrėje gyveno išdžiūvusi vėjė, buvo baugu. Todėl paprašė Gua pagalbos. Juk jis jau lakstė pas Takuvą, lakė Vajų, kad ir pelkinio pavidalo, ir galbūt padės Vau įveikti beprotybes, kurios ją užvaldys panėrus į staugsmo, geismo, siaubo bei džiaugsmo srautą. Įkalbėti pasirodė nesunku. Kaip visados Gua jos paprašė grybų sirupo ir bučinio, o tai buvo nemalonu.

– Kodėl tu neprazūni beprotybės sūkuriuose? Kaip tau išeina? Aš negaliu ten išbūti ir trumpo laiko, nepraradusi proto.

– Tu rimta kaip pakasynos, tiki, ką matai ir uodi, turi vieną protą kaip baslį.

– O tu – ne baslys?

– Aš triprotis ir tripimpis. Kiekvienam po protą, aišku, – juokėsi pašlemėkas. – Ir tu tokia gali būti. Vau visados yra daugiau nei penkios. Kol viena durniuoja, kita veda. Kuo labiau esi beprotis čia, tuo lengviau keliauti per Vajų. Tai lyg atsvara – vieni kliedesiai atsveria kitus.

– Košmaras, koks tu durnas. Na gerai, o kaip man užsiauginti?

- Ką, pimpius?
- Ne, save, savęs daug.
- Pradėk šaipytis iš savęs. Paimsi grybą viena ranka, mušk per ją koja ar uodega ir neduok. Kada mušeisi su savimi?
- Niekada, aš ne beprotė.
- Todėl ir negali įžengti į Vajų.

Pintei norėjosi verkti iš piktumo, o Gua tik šaipėsi sakydamas, kad, jei ji negali vienu metu ir valgyti šliužo, ir geidulingai susilieti su juo, ir galvoti apie savo planus, apie Palinurą, tada nėra ko ten eiti.

– Tavo protas baslinis, tavo jausmai kaip vienas chimeros nagas, o kitų neturi. Išprotėja viena dalis, kita lieka rami. Oi, kokia tu žioplė. Visi basliai yra žiopli ir ištikimi savo basliškumui.

– Tai ką, aš dabar turiu juoktis? Linksmintis, kad esu baslys?

– Gali pradėti. Visiems reikia kada nors skilti – ir Palinurui, ir man reikėjo, ir Odei. Taigi, jei nori su manimi eiti, turi tapti dviprote. Viena galva tegul rūpinasi tavo žemiais, o kita manimi, pradžiai. Gerai?

– Leisk susikaupti. Ar tu pasilieki savo žemiuose – akivaruose, kaip ten? – paklausė Pintė ir kai Gua pritariamai linktelėjo, tęsė: – Vadinasi, ir aš turiu likti savo žilėje, na, žilo rūko pilyse. Ten yra mano ratai, kaip Bežiuko žemiai, tik jis grimzta, o aš sklendžiu – nei aukštyn, nei žemyn, kažkur, tarp nuolatos kintančių debesų.

Kai viena Pintės dalis paniro į savo žemius, į žilo rūko pilis, ieškodama Gajos upelio, kita jos pusė stebėjo Gua ir buvo labai neatsakinga. Pinčiukas tuoj pat pasinaudojo proga primindamas, kad yra ir antra sąlyga – pabučiuoti jį. Kad nesibjaurėtų, pirmoji Pintės pusė apžiūrinėjo keistus piešinius, iš kažkur nukritusius ant jos medžių ir lapų. Jų buvo daug ir jie vaizdavo keistus žmones. Ir lili-mė galvojo: „Iš kur tai?“ O antroji jos pusė nieko nesvarstydamą ėmė bučiuoti pelkinį. To aistra nieko nelaukdama tuoj įtraukė Pintę į savo siautulį. Troškulys bloškė lili-mę į Gua mauryną, kur skraidžiojo jai nepažįstami drugiai ir žydėjo nematyti pelkių augalai. Ši,

antroji, dar bandė savo likusio proto krašteliu prisiminti, kad turėjo būti tik bučinyš ir kad jos laukia kelionė per Vaju, ir kad ji turi būti visokia. O paskui, atleidusi vadeles, vėl smigdavo į Gua akivarą.

Kai pagrindinė Pintė grįžo iš žilo rūko, įsiuto pamačiusi, kas atsitiko, tačiau jau nieko negalėjo pakeisti. Kas įvyko, tas jau yra. Gua patarė nesimaivyti ir grįžti atgal į savo žilas sutemas, kol jis eis su ta, kuriai pridera išprotėti. Ir tikrai, kelionėje per Vajaus nepermatomus nirtulio debesis ir tūkstančio balsų klyksmą lilimė keletą kartų prarado nuovoką krisdama kažkur. Bet pinčiukas gebėdavo prisibelsti iki jos, tos, kuri slepiasi žilėje, ir jie abu šiaip ne taip tą nuovoką grąžindavo. Tačiau vieną kartą ir Gua daužė debesis burbuliniais kumščiais jau nebežinodamas, kas darosi, o tada Pintė, dar pusiau suprasdama, kas čia vyksta, paniro į Gua akivarą ir ištraukė jį iš geidulio prarajos. Šiaip ne taip jie išsikrapštė iš Vajaus ir pasiekė Nebylių uolą. Pintė niekadęs neklausė, kodėl „Nebylių“, jei Vajus rėkia, šaukia nesavais balsais. Tačiau ten iš tiesų buvo absoliuti tyla. Taip tylu, kad sustojęs galėjai girdėti, kaip garsiai bilda kiekviena tavo mintis.

3.

Tą rytą Vau atrodė gyva ir linksma, lyg būtų nuveikusi didelį darbą. O Takuvos ir čia nebuvo.

– Užeik, mieloji laumžirgine, – iš tolo ją pasveikino senoji vėjė. – O, ir pimpagalvis čia. Tada suprantu, kaip, žvynauodege, sugėbėjai iki čia prasiskverbti. Ar daug siaubūnų sutikai, ar dulkino tave jie, ar pjovė? Ko atsibastei?

Kad neįsižeistų, Pintė greitai nukišo savo išmintingąją dalį į žilą rūką apžiūrėti ten atsiradusių keistų piešinių, tačiau jų ten jau nebuvo, o pūpsojo bananai ir gėlės. „Keista“, – pagalvojo lilimė. O kita dalis, kuri buvo palaida kaip vėjas, džiaugėsi Vau nepadorumu

ir atsikirto, kad ir dulkinosi, ir ant siaubūnų jojo, viskas gerai. Vau buvo patenkinta tokiu atsakymu ir nusprendė ją ir Gua pavaišinti raugintomis karčiosiomis putokšlėmis. Tada Pintė net nesuprato, kas tai, – kvapas buvo dusinančiai kartus ir po to norėjosi šėlo. Davė Vau išgerti ir Vajaus, tad Pintė visai pablūdo ir vėl jai ėmė vaidentis murmantys gauruoti siaubūnai. Teko protingajai Pintei grįžinėti ir traukti iš bedugnės apkvaitusiąją.

Kai Pintė atsigavo, Vau paliepė:

– Na, klok, ko nori?

Pintė papasakojo, kaip Beamėje, Abilono prieangyje, Palinuras paaukojo dainingąją Odę tik tam, kad atsikratytų savo gajos ir švarus kaip popierius pakliūtų į didžiąją Skaityklą. Tačiau Odė čiuposi akmentakio ir spėjo su juo iškeliauti į Žioję, iš kurios jau nebegrižo. O Palinuro siela skilo pusiau, bet ne visai – viena dalis kažkur iškeliaavo, o kita merdėjo Evestroje kartu su regimuoju Palinuro pavidalu.

– Kokie jūs durniai, – įvertino keistoji Vau. – Negi neišmokėte Palinuro slėpti vieną savo veidą žėmiuose? Normalu yra kraustytis iš proto vienai daliai, o kitai pagiriotis ar dar ką išdarinėti. Tai ko nori iš manęs – kad gelbėčiau Odę?

– Jei įmanoma, tik nežinome, kur ji yra.

– Teisingai, ją jau suplėšė lervos ar pasiutę akmentakiai. Pasi-taiko ir tokių. O gal kur nors ji iškeliaavo, į kitus pasaulius. Neieško-siu jos, gali keliauti iš čia.

– Ne, aš dėl Palinuro. Norime jį išgelbėti.

– Šitą kvailį ir niekšą? Prigirdykite jį grynu Vajumi ar įmeskite į jo sraunumą, pašėls ir iškeliaus, ir nebus problemos, – ir Vau nusisuko.

– O kita jo dalis – irgi išprotės?

Vau atsigręžė:

– Gerai sakai. Nežinau, kas čia bus. Gal ir reikia surasti jo pėdsaką, o po to įmesti į Vajų, už bausmę. Turi išmokti uosti aistros pėdsakus. Taip, taip, Gua, ir tu turi. Kažin ar šita lepūnėlė viena

sugebės. Jums pats laikas imtis lilių amato: apsėsti žmones ir nešti jų sėklą į Vajaus rūką. Ne taip paprasta surasti tinkamą žmogų. Dažniausiai jie arba neturi vaizduotės, arba aistros ir energijos. O kai kurie nepasiduoda apsėdami. Juk jau išbandėte lervas, suprato, kaip skamba žmonių prisiminimai ir galvojimai?

– Ką tai bendra turi su dingusia Ode ir leisgyviu Palinuru?

– Daug klausinėji. Gausi vėl gerti gryną Šėlą.

Su šiais žodžiais protingoji Pintė skubiai grįžo į žilą rūką, o pasileidusioji įdėmiai išsiviepa. Pamačiusi pasikeitimą Vau tęsė:

– Apsėdimas prasideda nuo uoslės.

– Tai ne mes, o akmentakiai apsėdo lervų prisiminimus. Kaip aš suprasiu gyvų žmonių kvapą, jei net nemoku apsėsti ir net nežinau, kaip patekti į tą jų Žemę.

– Vis tiek jau paskanavai žmogaus sielos, kad ir smirdinčios mirtimi. Žemė, kaip ir Žiojė, yra čia pat, tik kitoje šviesos pusėje. Išgerk gryno Vajaus, keliauk į savo žemius, surask savo gają ir uostyk. Svarbiausia yra užuosti jų aistras, geidulius. Jų pėdsakus siaučiantis Vajus neša mums kasdien. Turi iš tūkstančių kvapų išsirinkti vieną ir Šėlo galia pakliūsi iš savo žemių į kurio nors žmogaus pasaulį.

– Kaip apsėsti? Pasirodyti tokiai, kokia esu?

– Ne, Pinte, jie tavęs nepamatys arba nesupras. Gali apsėsti jų sielas, panašiai kaip lervas, bet gali pasirodyti ir kūniškai. Pati nuspręsi, išmoksi, prisiderinsi prie jų regėjimo, bet pirma turi užuosti.

– O kaip?

– Eime, brisime į Vajaus vėtrą.

Po kurio laiko, kai nulipo nuo Nebylių uolos, Vau liepė įkvėpti Vajaus srovės:

– Pabandyk užuosti. Kuo kvepia?

– Niekuo, tiršta tėkmė ir aš nuo jos svaigstu.

– O tu, Gua?

– Jaučiu alkį, kažkas labai nori ēsti, net dreba, o kitas nori miego. Išgersiu šituos jausmus ir užsnūsiu, – juokėsi Gua.

– Puiku, pelkini pimpi, o tu, žvyne, svaigsti, nes neskiri Vajaus kvapų. Jų čia tūkstančiai, jie susimaišė į vieną pilkšvą bjaurastį. O turi išmokti atskirti juos ir užuosti vieno gyvo žmogaus troškimą, ne lervos. Tų norai smirdi dvėseliena, bet akmentakiams patinka. Čia panašiai kaip žolynų karalijoje: iš toli išskirti vieno žiedo kvapą ir neuosti mėšlo. Stovėk ir uostyk.

– Nualpsiu, numirsiu.

– Numirsi – būsi lerva. Irgi liksi naudinga, pamaitinsi akmentakius. O prieš išgriūdama išėik į pelkes, atsigauk ir vėl gerk bei uostyk. Daugiau tau negaliu padėti. Aš užsiėmus, – nusijuokė Vau ir liepė jiems nešdintis. Tik buvo neaišku, kuo užsiėmus – aplink nieko nebuvo.

4.

Kai Pintė ir Gua grįžo, švytėjo žalsvas vaiskumas – Smaragdinė Saulė. Evestros saulės spindėjo Vajaus Šėlo garuose. Todėl dabar visas slėnis buvo smaragdinis, o tai reiškė, kad lilimai šventė savo pasaką – taip jie vadino šį metų laiką. Smaragdinė žalsva skatino pokalbius, maginius ritualus, burtus. Lilimai tuo metu rengė karnavalus vis kitaip save rodydami, – o tai leido linksmai kvailioti ir mažino tikėjimą žalsvos iliuzija. Per daug iliuzijos buvo tas pat, kas ir pernellyg gausu šėlo: tai vedė iš proto net labiausiai susikaupusius lilimus. Todėl reikėjo švęsti. Ir būtinai kuo daugiau, nes besileisdama smaragdinė tiesdavo malachitinius vakaro šešėlius. O kai jie atslinkdavo, norėdavosi šnabždėtis. Vėliau ateis Juodosios Saulės laikas, vangumas, kai Vajus iš dalies nurims ir ilsėsis. Tada Evestra ims tamsėti, kol taps panaši į gilų liūną. Tuomet pradės vaidintis drambliagalviai kerėplos baku – miegančio šėlo šešėliai. Jie baikštūs, bet neskubrūs. Laukia, tyko tamsoje ir vilioja paslėptus košmarus kilti į padanges. O kuo giliau lilimai panyra į savo žėmius, tuo baisesni garai iš ten

kyla, lyg mūsų vidinis namas norėtų išsivėdinti nuo susikaupusių papaisų ir įkvėpti ramaus oro. Lilimai siekia atverti žemius ir įsikibę laikosi už savo nesąmoningumo stalų, kad išvertų karčiojo nirtulio išėjimą. Panirę į savo žemius jie laukia naujos Raudonosios Saulės aušros. Ji kyla kartu su purpurine migla, kuriai išsisklaidžius prasi-deda Vajaus audros. Norėdami jas bent kiek nuraminti lilimai ren-gia ritualus ir šnekina Vajaus stichijas.

5.

Kažkur prie Vajaus pelkės vyko lilimų smagybės. Tačiau Pintė ne-prisijungė. Ji mokėsi užuosti ir klausėsi tolimo smaragdinio siuto. O paskui susikaupė ir pati viena atsargiai čiupinėjo, laižė, slankiojo palei žemę tarp žolių ir uostė. Pavargdavo, pagulėdavo ir vėl uodė. Pamažu skleidėsi kvapų nuotaikos. Lilimė jau ir anksčiau skyrė šim-tus žolių bei viralų kvapų, bet reikėjo atrasti žmonių smirdesį, kuris jai buvo nepažįstamas. Beuostydama kažką rado. Šitie kvapai buvo kitokie, svetimi – karčiai dusinantys. Į Pintės aplinką įslinko kaž-kokie svetimi augalai ir pradėjo slapta valgyti jos augintinius. Pri-sikvėpavusi įsibrovėlių kvapo, bet jų taip ir neradusi, lilimė pradė-jo alpti ir dusti. Ją krėtė tai baimė, tai šėlo troškulys ir labai norėjosi gerti gryną Šėlą, ir kuo daugiau, kad tik sunaikintų tą godžią grau-žatį. Laumžirginė trumpam nustojo valdytis ir puolė gerti atskiestą Vajų, nes kitokio šalia neturėjo. Kai atsigavo, pradėjo įtariai galvoti, esą, Vau beprotė, nes ne Vajų geria, o uodžia godžiąją graužatį, kaip Pintė pavadino tą kvapą. Nuo jo nesinorėjo su niekuo bendrauti, o būti vien tik su Vajumi.

Nieko neradusi Pintė kiek aprimo, apsisuko ir nuskriejo atsi-vesti pagalbininkų. Geriausiai būtų tikęs Gua, juk jis panašus į be-protę Vau, ganosi Vajaus pelkėse ir pažįsta vietinius augalus. Tačiau jis nevaldomas, gal nuo Vajaus tirščių, o gal tiesiog nuo žolės ar dar

ko. Tada beliko pasikviesti Bežiuką ir Odę. Tuo metu jie kaip tik tyrinėjo Gua pelkes, tad teko papasakoti apie tikslą jiems visiems.

– Tai ne žolė, o gijokliai, – paaiškino Gua.

– Kas tai per... nežinau net tokio žodžio, – nusistebėjo Bežiukas.

– Na, kaip vijokliai, tik labai mažos gijos po žeme, gal grybai, bet neišmanau. Kol jų nesusiraizgo daug, nepamatysi. Jie auga tiesiai iš ten, kur Vajus virsta nirtulio pelke ir draikosi po žeme, nelįsdami į paviršių, bet valgo svetimas šaknis ir net vabalus, kurie slepiasi dumble ar žemėje. O didelės gijoklių raizgalynės gali įtraukti ir lilimą. Jie pirma leidžia troškulio kvapus, kad tu bėgtum arčiau Šėlo, ir taip suvilioja savo auką. Man tai patinka, aš juos uostau.

– Tai todėl ir gyveni medyje pelkėje, – šaipėsi Bežiukas, – kad gijokliai nesurytų?

– Ne tik jie. Tačiau lakti Šėlą pelkėse – tikra smagybė. O štai uostyti gijoklių smarvę tai jau Vau išsidirbinėjimas, – plepėjo burbulinis Gua. – Žiūrėk, nesusirk gijoklių manija.

– Netiesa. Turi uostyti, tada išmoksi apsesti. Kaip tu atskirsi vyrą nuo moters, jauną nuo seno? Pagal išvaizdą? Tai jie tuoj tave apgaus, – atsikirto Pintė. Tačiau buvo dėkinga už istoriją apie gijoklius ir niršo ant Gua tik todėl, kad niršti lilimams yra įprasta būseną. Pintė paprašė juos nuvesti, kur daugiau gijoklių, kad galėtų šiuos pamatyti ir įsitikinti. Priartėjus prie Amžinojo siautulio, Gua patarė jiems uostyti tik iš žemės sklindančius garus.

– Kai tik bus kartu, imsite dusti ir užsinorėsite gerti, ko gero, ten ir reikia kapstyti. Tik būkite atsargūs, laikykitės vienas nuo kito atokiau.

– Uostykime, – nekantravo Pintė.

Istorija baigėsi tuo, kad ji nekantraudama pernelyg plačiai praverė pelkėtą paviršių ir kažką rado, bet ką – vangiai beprisiminė. Ji ėmė dusti, puolė gerti iš visa kur kylančią žalią dėmę, paskui radosi balti siūlai, vis daugiau siuto ir troškulio, kol galiausiai lilimė atsipeikėjo jau nutempta tolokai nuo Vajaus didžiojo srauto.

Kitą dieną, kai jau visi išmoko skirti šiuokius tokius jausmus, atėjo laikas sekti jų pėdsaku. O tai jau buvo visai nesuprantama. Atrodė, kad kvapas nevedė niekur.

– Gua, kaip jis tave veda prie liūno? – pasiteiravo Pintė.

– Reikia daugiau prisikvėpuoti vieno kvapo, tada pamatysi. Per mažai ragavai. Turi geismą išgerti kaip beprotė Vau, tada pajusi ir neklausi. O kol bijotės, tai ir šliaužiojate kaip vietos pliurzos, nors net jos geriau jaučia.

– Ar tai reiškia, kad turime gerti gryną Vajų?

– Taip, tik kvėpti vieną jausmą.

Pintė bandė ir alpo. Tada ją ištempdavo lauk. Po to nuvirsdavo ir Bežiukas, ir Odė. Tik Gua buvo žvalus ir traukė savo naujus bepročius tolyn nuo Vajaus, kol jie atsigaudavo. Galiausiai Pintė priprato ir išgėrė pakankamą kiekį kažkokio šauksmo – kažkas baisesiai troško, kad sugrįžtų, ir buvo labai baisu, kad nebegrįš. Pintė užvaldė siaubingas nerimas, kuris varyte varė ją į jos žilą rūką, į paslėptus sodus, neprieinamus ir nepasiekiamus niekam, tik jai vienai. Jai norėjosi vieno – susigūžti kokiame nors debesyje; ji nereagavo į draugus, neklausė jokių patarimų ir atsigavo tik dienos pabaigoje visiškai išsekusi.

Kai Bežiukas paprašė papasakoti, ką patyrusi, Pintė sakė, jog, kai paniro į savo žilę, už jos pajuto kažką, tačiau jungtis greitai nutrūko. Jai neužteko ryžto žengti ten, iš kur nebuvo aišku, kaip turės grįžti.

Pintė kartu su Gua vėl apsilankė pas beprotę Vau, jau iš dalies suprasdama, kodėl ji taip daro, kodėl vadinama beprote, ir sužinojo,